

ทฤษฎีและแนวความคิดที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาทฤษฎีเกี่ยวกับเมืองและแนวความคิดเกี่ยวกับการพัฒนาพื้นที่ ทำให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับพื้นฐานและลักษณะการใช้ที่ดินของชุมชนเมืองทั่ว ๆ ไป ทราบถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและการขยายตัวของชุมชน สามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการศึกษา และวางแผนพัฒนาชุมชนเมืองในพื้นที่ศึกษาได้อย่างมีหลักการ ซึ่งทฤษฎีและแนวความคิดที่เกี่ยวข้องมีดังนี้

2.1 ทฤษฎีสูนย์เติบโต (Growth pole) และเมืองหลัก (Growth center)

ทฤษฎีสูนย์เติบโต (Growth pole) และเมืองหลัก (Growth center) เป็นทั้งทฤษฎีและนโยบายในการวางแผนภาค Meira Alva ซึ่งเป็นนักเศรษฐศาสตร์ได้ให้คำจำกัดความไว้ว่า Growth pole หมายถึงศูนย์กลางอุตสาหกรรม (Industrial pole) หรือศูนย์กลางกิจกรรมเศรษฐกิจ (Functional pole) และ Growth center หมายถึงพื้นที่ที่ตั้งของกิจกรรมเหล่านั้น (Spatial pole)¹

ทฤษฎีสูนย์เติบโต (Growth pole) เกิดขึ้นโดยนักเศรษฐศาสตร์ชาวฝรั่งเศสชื่อ Francois Perroux โดยได้ให้ความหมายของศูนย์เติบโตนี้ว่าหมายถึง มวลเศรษฐกิจที่ไม่มีตัวตน (Abstract Economic Space) ซึ่งเน้นถึงความสำคัญของการแทรกซึมของอุตสาหกรรมขนาดใหญ่และอิทธิพลของอภิมหาบริษัท (Multi Corporation) ที่มีอิทธิพลต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของพื้นที่ในระดับภาคต่าง ๆ และส่งผลกระทบออกไปรอบด้าน โดยเฉพาะผลกระทบที่ส่งผลไปด้านหน้าเรียกว่า "Forward Linkage" หมายถึงความต้องการต่าง ๆ ที่จะป้อนให้แก่อุตสาหกรรมขนาดใหญ่ และผลกระทบที่กระจายไปด้านหลังเรียกว่า "Backward Linkage" หมายถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากผลผลิตของอุตสาหกรรม ตามความคิดเดิมของทฤษฎี Growth pole มีความหมายเฉพาะถึงศูนย์การเติบโตที่ใช้เพื่ออธิบายว่า เหตุใดกิจกรรมบางประเภทถึงได้เกิดขึ้น โด่งขึ้น หลงหรือหายไปที่สุดในที่สุด โดยไม่ได้สนใจถึงที่ตั้งหรือ โครงสร้างของกิจกรรมเหล่านั้นจะต้องการพื้นที่ที่ตั้งอย่างไรหรือไม่ ซึ่งต่อมา Prof J.R Boudeville ได้พัฒนาทฤษฎีนี้โดยนำเข้าไปผูกพันกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นคือ ความต้องการด้านที่ตั้ง โดยได้ให้คำอธิบายต่อไปอีกว่า กลุ่มอุตสาหกรรมหลักหรืออุตสาหกรรมแม่บทนี้จะตั้งบนพื้นที่ที่จะก่อให้เกิดผลผลิตสูงสุดจะกระจายอิทธิพลและส่งผลกระทบออกไปรอบด้าน และเรียกทฤษฎีที่

¹ มานพ พงศทัต, "ทฤษฎีสูนย์เติบโต (Growth poles) หรือเมืองหลัก (Growth centers) และวิวัฒนาการทฤษฎีภูมิภาค", ใน การพัฒนาเมืองหลักในภาคเหนือปัญหาและอุปสรรค แนวทางการพัฒนา (สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่), หน้า 306-308.

พัฒนานี้ว่า "Polarized Region" หรือศูนย์กลางความเจริญของภาค ซึ่งหมายถึงกลุ่มอุตสาหกรรมหลักที่ตั้งอยู่บนพื้นที่ในภาคใดภาคหนึ่งเป็นแกนของความเจริญส่งเสริมให้เกิดอุตสาหกรรมย่อย ๆ จำนวนมาก เป็นบริวารรอบศูนย์กลางของความคึกคักนั้น

สำหรับประเทศไทยทฤษฎีศูนย์กลางเติบโตและเมืองหลัก ได้ถูกนำมาดัดแปลงใช้ในการพัฒนาเมืองในภูมิภาค โดยอยู่ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่มีวัตถุประสงค์เพื่อกระจายความเจริญออกไปสู่ภูมิภาค และลดความแออัดของกรุงเทพมหานคร โดยการเลือกเมืองที่มีความสามารถในการรองรับการพัฒนา และทำการพัฒนาให้เมืองนั้นมีความเจริญและสะดวกจนสามารถดึงดูดกิจกรรมที่ก่อให้เกิดผลทางเศรษฐกิจ เช่น อุตสาหกรรม การท่องเที่ยว และกิจกรรมการบริการเข้ามาตั้งอยู่ และหวังว่ากิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้จะส่งผลให้เกิดกิจกรรมทางเศรษฐกิจต่อเนื่องออกไปรอบด้าน และเมืองจะเป็นตัวแพร่กระจายความเจริญทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมเชื่อมโยงออกไปพัฒนายังชนบทใกล้เคียง

2.2 ความหมายของเมือง

เวอร์เนอร์เฮิร์ซ (Werner Hirsch, 1984) ให้ความหมายของเมืองว่าเป็นพื้นที่ที่มีอาณาเขตทางภูมิศาสตร์ที่ติดต่อกัน มีกิจกรรมทางเศรษฐกิจและมีประชากรอยู่อาศัยร่วมกันในขนาดที่พอเหมาะที่จะทำให้เกิดการประหยัดจากขนาดสำหรับการดำเนินงานของภาคเอกชนและภาครัฐบาลได้ เมืองจะเป็นที่ตั้งของสำนักงาน เป็นศูนย์กลางของการคมนาคมขนส่ง การติดต่อสื่อสารสำหรับอุตสาหกรรมต่าง ๆ ในเมือง เป็นที่ตั้งของที่อยู่อาศัย สถานที่พักผ่อนหย่อนใจ กิจการสาธารณูปโภค การป้องกันภัย และการบริการอื่น ๆ ประชาชนและกิจกรรมทางเศรษฐกิจต่าง ๆ จะถูกดึงดูดให้เข้าไปสู่เมืองเพราะมีการประหยัดจากการอยู่รวมกันเป็นชุมชน

เมืองจะถูกแบ่งออกเป็นลำดับชั้นตามลำดับความสำคัญของแต่ละเมือง ตั้งแต่เมืองเล็กจนถึงเมืองใหญ่ซึ่งเป็นเมืองศูนย์กลางความเจริญ โดยอาศัยหลักเกณฑ์สำคัญ ๆ ได้แก่ ประชากรและโครงสร้างของหน้าที่ต่าง ๆ ของกิจกรรมทางเศรษฐกิจขั้นที่สาม (tertiary activity) เมืองเล็กจะมีกิจกรรมทางเศรษฐกิจและเขตอิทธิพลน้อยกว่าเมืองใหญ่ซึ่งจะมีกิจกรรมซึ่งซับซ้อนและมีเขตอิทธิพลกว้าง เมื่อพิจารณาโดยรวมเมืองศูนย์กลางเหล่านี้จะมีประวัติความสำคัญมาแต่อดีต ในด้านการเป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจและประชากร และส่งผลมาถึงปัจจุบัน เมืองที่เป็นศูนย์กลางของภาคจะเป็นเมืองที่มีประชากรและกิจกรรมทางเศรษฐกิจเหนือกว่าเมืองอื่น ๆ ในภาค¹

¹ วรวิมล หิรัญรักษ์, "การเกิดและการเติบโตของเมือง", ใน เศรษฐศาสตร์ภูมิภาคและเมือง (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราชา, 2532), หน้า 407.

2.3 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการใช้ที่ดินในเมือง

ศิวินา ชาคานิติ (2527) กล่าวถึงกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในเมืองต้องการพื้นที่หรือการใช้ที่ดินตลอดจนทำเลที่ตั้ง ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้จะตั้งอยู่ในบริเวณโดยรอบขึ้นอยู่กับความเหมาะสมและอิทธิพลของปัจจัยต่าง ๆ คือ

1) ปัจจัยทางกายภาพ ได้แก่ ความสูงต่ำของพื้นที่ ความชื้น แสงแดด ลม รวมถึงความแตกต่างของเนื้อดิน ลักษณะกายภาพเหล่านี้จะแตกต่างกันไปบ้างตามส่วนต่าง ๆ ในเมือง ซึ่งจะมีผลต่อการเลือกลงทุนก่อสร้างบนพื้นที่ เช่น โรงงานอุตสาหกรรมซึ่งใช้เครื่องจักรขนาดใหญ่ก็ต้องเลือกพื้นที่ซึ่งเป็นระดับราบ สามารถรองรับตัวค้ำและเครื่องจักรที่มีน้ำหนักมาก ที่ตามเนินเขาถือว่าเป็นที่อยู่อาศัยที่น่าอยู่ แต่จะต้องมีดินแน่นพอที่จะไม่เกิดการถล่มไหล ที่ถ่มน้ำท่วมขังก็เป็นเรื่องที่ต้องพิจารณาเพราะทำให้การลงทุนก่อสร้างต้องเสียค่าใช้จ่ายในการถมที่เพิ่มขึ้น

2) ปัจจัยทางเศรษฐกิจ เป็นการประเมินค่าผลตอบแทนบนพื้นที่ออกมาเป็นตัวเงิน เช่น ในพื้นที่แปลงหนึ่ง เจ้าของคิดว่าการทิ้งว่างไว้เป็นสนามเด็กเล่นในย่านนั้นจะไม่ได้ผลตอบแทนแต่อย่างใด ถ้าก่อสร้างเป็นบ้านเดี่ยวให้เช่าก็จะได้ผลตอบแทนน้อย ดังนั้นเจ้าของที่ดินอาจตกลงใจสร้างแฟลตหรือตึกแถวเพราะผลได้เป็นเงินมีมากกว่าอย่างเห็นได้ชัด ผลตอบแทนเป็นเงินนี้เจ้าของที่ดินหรือนักลงทุนจะคิดจากกำไรสุทธิ ซึ่งหักค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ออกแล้ว โดยพยายามจะให้ผลตอบแทนมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ปัจจัยทางเศรษฐกิจนี้นับว่ามีอิทธิพลมากที่สุดในการบวราคาปัจจัยของการใช้ที่ดินในเมืองปัจจุบัน

3) ปัจจัยทางสังคม การใช้ที่ดินบางประเภทไม่สามารถอธิบายได้โดยลักษณะกายภาพหรือผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ หากแต่เป็นเรื่องของความพอใจ ค่านิยมและความเชื่อถือ เช่น บางพื้นที่น่าจะมีการใช้ที่ดินเป็นย่านการค้าเพราะมีเส้นทางคมนาคมที่สำคัญตัดผ่าน มีย่านพักอาศัยใกล้เคียงซึ่งสามารถเป็นลูกค้าได้พอเพียง แต่การใช้ที่ดินบริเวณนั้นยังปรากฏเป็นที่ว่างเนื่องจากเกิดความเชื่อว่าบริเวณนั้นทำมาค้าขายไม่ขึ้นหรือเจ้าที่แรง บางบริเวณมีการใช้ที่ดินเป็นที่พักอาศัยต่อเนื่องกันมีลักษณะเหมือน ๆ กันเพราะผู้พักอาศัยเป็นกลุ่มเชื้อชาติเดียวกัน หรือเป็นเครือญาติกัน จึงต้องการพักอาศัยอยู่ในย่านเดียวกัน แม้ว่าบริเวณนั้นจะมีลักษณะกายภาพไม่เหมาะสมจะเป็นย่านที่พักอาศัยก็ตาม

4) ปัจจัยทางด้านการเมือง การใช้ที่ดินบางอย่างอาจจะมีกฎหมายบังคับใช้ที่แน่นอนเพื่อความปลอดภัยของบ้านเมือง เช่น บริเวณเขตทหาร หรือเพื่อความเหมาะสมและความถูกต้องเป็นส่วนรวม เช่น การกำหนดการใช้ที่ดินตามกฎหมายผังเมือง เป็นต้น

5) ปัจจัยทางด้านเทคโนโลยี การใช้ที่ดินบางอย่างมีลักษณะกายภาพที่ไม่เหมาะสมสำหรับกิจกรรมบางประเภท เช่น การสร้างที่พักอาศัยในบริเวณน้ำท่วมถึง หรือน้ำท่วมทุกปี แต่เนื่องจากเมืองนั้นมีเทคโนโลยีในด้านการป้องกันน้ำท่วมดีมาก ประกอบกับพื้นฐานทางเศรษฐกิจเอื้ออำนวยก็สามารถใช้เป็นย่านพักอาศัยของประชากรเมืองได้

มานพ พงศทัต (2527) ได้เขียนถึงปัจจัยหลักที่มีอิทธิพลต่อการใช้ที่ดินในอนาคต ซึ่งประกอบด้วย

1) ประชากร (Population) จำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้น จะทำให้มีความต้องการพื้นที่สำหรับอยู่อาศัย พักผ่อน ทำงานมากขึ้นเป็นเงาตามตัว ประชากรที่เพิ่มขึ้นใหม่นี้จะก่อให้เกิดกิจกรรมหลัก คือ กิจกรรมที่เกี่ยวกับที่อยู่อาศัยและกิจกรรมที่เกี่ยวกับการทำงาน และกิจกรรมส่งเสริมที่เพิ่มขึ้นตามความเจริญของสังคมเศรษฐกิจที่ยังไม่เคยเกิดมาก่อนในอดีต อาทิเช่น การพักผ่อนที่ทันสมัยประเภทต่าง ๆ สนามกอล์ฟ สนามเทนนิส แม้การใช้ที่ดินเพื่ออยู่อาศัยซึ่งเป็นการใช้ที่ดินจำนวนมากในเมืองก็มีการใช้ที่ดินในรูปแบบที่ทันสมัยยิ่งขึ้น เช่น คอนโดมิเนียม เป็นต้น ในลักษณะที่ประชากรเพิ่มขึ้นนี้ก็จะมีการใช้ที่ดินเพิ่มขึ้นและจะมีกิจกรรมใหม่ ๆ เกิดขึ้นตามมาด้วย

2) การบริการด้านการคมนาคมและการเข้าถึง (Transportations Services & Accessibility) ที่ดินผืนใดที่มีการให้บริการทั้งทางบก น้ำ อากาศและมีรูปแบบของการขนส่งหลาย ๆ แบบ (Varieties of Transportation Means) ที่ดินผืนนั้นจะมีระดับของการเข้าถึง (Levels of Accessibility) สูง และยิ่งถ้าที่ดินผืนนั้นเป็นที่ตั้งซึ่งมีเส้นทางคมนาคมขนาดใหญ่มารวมจับกลุ่มกันเป็นจุดรวม (Nodes) แล้วสถานที่นั้นจะเป็นศูนย์กลางของกิจกรรม และในกรณีที่กิจกรรมนั้นอยู่ใจกลางเมืองมีการขนส่งมากแบบก็จะเป็นศูนย์กลางการค้าบริการในเมือง (Central Business Distric) และ ณ จุดนี้เองที่เกิดเป็นศูนย์กลางเมืองเกิดขึ้น

3) นโยบายของรัฐ ซึ่งได้แก่นโยบายการพัฒนาพื้นที่ นโยบายการใช้ที่ดินและการควบคุมการใช้ที่ดินของรัฐ ในประเทศที่พัฒนาแล้วมีการจัดทำ "ผังเมืองรวม" กล่าวคือ เป็นแผนแม่แบบของการใช้ที่ดินในเมืองทั้งหมด และยังมี "ผังเฉพาะ" ซึ่งเป็นผังละเอียดบอกถึงลักษณะการใช้ที่ดินที่ชัดเจนยิ่งขึ้น ในกรณีนี้การใช้ที่ดินมีขอบเขตจำกัดโดยรัฐเองเป็นผู้กำหนดแนวทางการใช้ที่ดินให้สอดคล้องกับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของรัฐ การพัฒนาด้านการใช้ที่ดินของเอกชนก็จะมีภาระและควบคุมการใช้

4) ราคาที่ดิน (Land) ในสภาพของตลาดการค้าแบบเสรีประชาธิปไตย (Free Trade) นี้ ปัจจัยการผลิตเบื้องต้นคือที่ดิน ซึ่งจะเป็นตัวกำหนดการใช้ที่ดินในอนาคต ราคาที่ดินสูงย่อมถูกจะใช้ในกิจกรรมที่ให้ผลตอบแทนสูง ราคาที่ดินต่ำจะถูกใช้ในกิจกรรมที่ให้ผลตอบแทนต่ำ ดังนั้นราคาที่ดินจะเป็นปฏิภาคกลับกับระยะทางที่ห่างจากจุดศูนย์กลาง ที่ดินในชนบทมักจะใช้ในภาคเกษตรมีราคาต่ำ ที่ดินในแถบชานเมืองมักจะใช้เพื่อการอยู่อาศัย ที่ดินใจกลางเมืองใช้เพื่อการค้าพาณิชย์เนื่องจากให้ผลตอบแทนสูงสุด ดังนั้นราคาที่ดินจะเป็นปัจจัยที่สำคัญในการระบุถึงกิจกรรมที่จะใช้ในอนาคตด้วย

2.4 ทฤษฎีการใช้ที่ดินในเมือง (Urban Landuse Theory)

2.4.1 ทฤษฎีวงแหวนร่วม (Concentric Theory)¹ ออร์เนสต์ เบอร์เจสส์ (Ernest W. Burgess) ศาสตราจารย์แห่งมหาวิทยาลัยชิคาโก ได้ศึกษาโครงสร้างการใช้ที่ดินและการขยายตัวของเมืองชิคาโก และได้สรุปเป็นทฤษฎีในปี ค.ศ. 1925 ว่า การใช้ที่ดินภายในเมืองจะเป็นเขตซ้อนกันคล้ายวงกลมหลายวง และแต่ละวงจะเรียงกันออกมาจากใจกลางเมืองโดยเริ่มจากเขตศูนย์กลางเมือง (central business district) ซึ่งเป็นศูนย์กลางของธุรกิจการค้า การคมนาคม ในเมืองใหญ่ กิจกรรมเหล่านี้จะแบ่งการใช้ที่ดินเป็นย่าน ตามประเภทของสินค้าและบริการ ถัดออกมาจะเป็นบริเวณซึ่งมีการใช้ที่ดินหลายอย่างปะปนกัน เช่น อุตสาหกรรมเบา โกดังสินค้า และที่อยู่อาศัยของผู้มีรายได้น้อย ซึ่งบริเวณนี้เรียกว่าเขตผ่าน (transition zone) เขตถัดออกมาจะเป็นเขตที่พักอาศัยระดับต่าง ๆ 3 ระดับ คือ เขตที่พักคนงาน (zone of independent workingmen's home) จะเป็นบริเวณย่านที่อยู่อาศัยของคนงานที่ใช้แรงงานตามโรงงาน อุตสาหกรรมซึ่งเคยอยู่ในเขตผ่านมาก่อน เขตที่อยู่อาศัยชั้นดี (zone of better residences) เป็นบริเวณที่พักอาศัยแบบครอบครัวเดี่ยวของนักธุรกิจและผู้มีอาชีพต่าง ๆ มีศูนย์กลางการค้าและบริการเล็ก ๆ อยู่ด้วย เขตที่พักคนชั้นสูง (commuters' zone) เป็นบริเวณที่อยู่อาศัยราคาแพงของพวกที่มีฐานะดีในบริเวณชานเมือง กลุ่มคนเหล่านี้จะเดินทางเข้ามาทำงานในเขตใจกลางเมืองโดยรถส่วนตัวหรือการขนส่งมวลชน

2.4.2 ทฤษฎีรูปเสี้ยวหรือถั่ม (Sector Theory)² ผู้เสนอทฤษฎี คือ โฮเมอร์ ฮอยท์ (Homer Hoyt) ได้กล่าวถึงการที่ใช้ที่ดินในเขตเมืองจะมีลักษณะเป็นส่วนหรือโซน โดยเขตที่อยู่อาศัยจะจัดรูปแบบในลักษณะเป็นเสี้ยวหรือเป็นเส้น ๆ แบบรูปพัด แผล่อกไปจากจุดศูนย์กลางของเมืองตามถนนสายสำคัญ ๆ มากกว่าจะเป็นวงกลมซ้อนกัน ฮอยท์จะให้ความสำคัญเฉพาะเขตที่อยู่อาศัย และถือว่าการใช้ที่ดินของย่านที่พักของคนมีรายได้น้อยมีอิทธิพลต่อรูปแบบโครงสร้างการใช้ที่ดินอย่างอื่น ๆ ภายในเมือง และได้กล่าวถึงปัจจัยที่ก่อให้เกิดย่านที่พักอาศัยของคนมีรายได้น้อย คือ

- 1) เขตที่อยู่อาศัยราคาแพงจะเกิดขึ้นและขยายตัวออกไปตามเส้นทางคมนาคม หรือไปสู่จุดที่มีจุดศูนย์กลางการค้าและอาคารอื่น ๆ อยู่ก่อนแล้ว
- 2) เขตที่มีบ้านราคาแพงจะมีแนวโน้มขยายไปสู่บริเวณที่มีระดับสูง ห่างจากอุทกภัย และมักชอบอยู่ใกล้ ๆ ทะเลสาบ อ่าว ท่าเรือ หรือริมน้ำที่ไม่มีกิจการอุตสาหกรรม
- 3) เขตที่อยู่อาศัยราคาแพง จะขยายตัวออกไปสู่บริเวณที่โล่งนอกเมืองซึ่งไม่ใช่เป็นทางตัน (dead end) และขยายไม่ออกในอนาคต

¹ James H. Johnson, Urban Geography : An Introductory Analysis, 2nd (Oxford : Pergamon Press, 1975), pp. 170-172.

² Ray M. Northam, Urban Geography (New York : John Wiley & son, 1975), pp. 189-190.

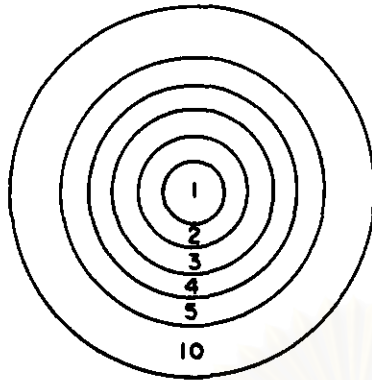
นั้น

- 4) เขตที่อยู่อาศัยราคาแพงมักจะมีแนวโน้มน้อยใกล้บ้านของผู้นำในท้องถิ่นละแวก
- 5) การเคลื่อนที่ของสำนักงาน ธนาคาร และร้านค้าจะดึงเอาเขตที่อยู่อาศัยราคาแพงออกไปในทิศทางเดียวกัน
- 6) เขตที่อยู่อาศัยราคาแพงจะเกิดขึ้นตามเส้นทางคมนาคมที่สะดวกที่สุด
- 7) เขตที่อยู่อาศัยราคาแพงจะปรากฏอยู่ในที่หนึ่ง ๆ เป็นเวลานาน
- 8) แฟลตให้เช่าราคาแพงจะสร้างอยู่ในเขตย่านการค้าเก่า
- 9) ผู้จัดการที่ดินอาจมีส่วนในการหันเหทิศทางของเขตที่อยู่อาศัยราคาแพงได้
- 10) เขตที่อยู่อาศัยราคาแพงจะไม่เจริญแบบก้าวกระโดดแต่จะขยายตัวไปในทิศทางที่แน่นอนเป็นเลี้ยว ๆ หรือมากกว่าหนึ่งเลี้ยวก็ได้

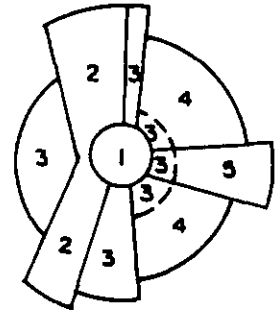
2.4.3 ทฤษฎีหลายศูนย์กลาง (Multiple Nuclei Theory)¹ ผู้เสนอแนวคิดดังกล่าวขึ้นมา คือ แฮร์ริส และอัลแมน (Chauncy D. Harris and Edward L. Ullman) ศาสตราจารย์ทางภูมิศาสตร์ แห่งมหาวิทยาลัยชิคาโก โดยรวมเอาข้อคิดของเบอร์เจสส์และของฮอยท์เข้าด้วยกัน แล้วผสมผสานออกมาเป็นแนวคิดใหม่ที่เรียกว่า แบบมีศูนย์กลางหลายแห่งขึ้นมา เขาเสนอแนะว่าการใช้ที่ดินในเมืองหนึ่ง ๆ แสดงออกซึ่งจุดศูนย์กลางแยก ๆ กันหลายแห่งแทนที่จะเป็นแห่งเดียว แต่ละศูนย์กลางจะกระจายไปตามบริเวณที่มีเส้นทางคมนาคมที่สะดวก และการเกิดศูนย์กลางต่าง ๆ ขึ้นมาเป็นเขตเฉพาะนั้น ก็เพราะอิทธิพลร่วมของปัจจัยต่าง ๆ ดังนี้

- 1) กิจกรรมบางอย่างต้องการอุปกรณ์และความสะดวกสบายเป็นพิเศษ เช่น ย่านการค้าย่อยต้องการบริเวณทำเลที่ตั้งซึ่งเข้าถึงสะดวกที่สุด ส่วนท่าเรือต้องการชายฝั่งที่เหมาะสม ย่านอุตสาหกรรมต้องการทำเลที่เหมาะสมในเรื่องขนาดของที่ดิน อยู่ใกล้แม่น้ำและเส้นทางคมนาคม เป็นต้น
- 2) กิจกรรมบางอย่างที่เหมือนกันมักจะตั้งอยู่ใกล้กัน โดยยึดเอาความได้เปรียบร่วมกัน เขตร้านค้าย่อยอยู่รวมกันเพราะได้เปรียบจากลูกค้าร่วมกัน ย่านการเงินและการธนาคารจะอยู่รวมกัน ในเขตเดียวกันเพราะความสะดวกในการติดต่อระหว่างกัน
- 3) กิจกรรมที่ต่างกันจะอยู่ห่างกัน เช่น เขตที่อยู่อาศัยชั้นดีจะอยู่ห่างจากแหล่งอุตสาหกรรม
- 4) กิจกรรมบางอย่างไม่สามารที่จะจัดซื้อหาทำเลที่ดินที่ต้องการได้ จึงต้องเลือกเอาทำเลที่รอง ๆ ลงไป เช่น เขตขายส่งต้องการบริเวณกว้าง เพราะต้องใช้เงินลงทุนของและพัสดุ แต่บางครั้งหาสถานที่ดังกล่าวไม่ได้ หรือย่านที่อยู่อาศัยแบบหนาแน่นไม่สามารถหาทำเลที่มีวิวทัศนียภาพที่สวยงาม เป็นต้น

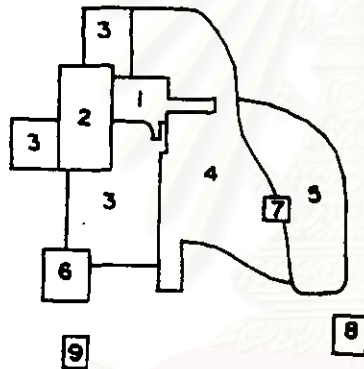
¹ Ibid., pp. 191-192.

Concentric Theory

Sector Theory

Multiple Nuclei Theory

1. ย่านธุรกิจกลาง	6. ย่านอุตสาหกรรมหนัก
2. ย่านชายฝั่งและอุตสาหกรรมเบา	7. ย่านธุรกิจชานเมือง
3. ย่านที่พักอาศัยของผู้มีรายได้น้อย	8. ย่านที่พักชานเมือง
4. ย่านที่พักอาศัยของผู้มีรายได้ปานกลาง	9. ย่านอุตสาหกรรมชานเมือง
5. ย่านที่พักอาศัยของผู้มีรายได้สูง	10. ย่านที่พักอาศัยของผู้เดินทางไปกลับ

รูปดาวที่ 2.1 แสดงทฤษฎีการใช้ที่ดินในเมือง

2.5 แนวทางการพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือสู่อินโดจีน

พิสิฎฐ ภัคเกษม (2536) ได้เขียนบทความวิเคราะห์เกี่ยวกับโอกาสและแนวทางในการพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยชี้ให้เห็นถึงศักยภาพที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ เศรษฐกิจ ทรัพยากรธรรมชาติและโครงข่ายระบบบริการพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์เศรษฐกิจการเมืองของโลก ที่ได้เปิดโอกาสใหม่ให้กับภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่จะเป็นศูนย์กลางและประตูค่าน้ำสู่การบูรณะอินโดจีน ทั้งด้านการประสานความช่วยเหลือ การค้าผ่านแดนและการท่องเที่ยวไปสู่อินโดจีน โดยมีแนวคิดที่จะโยกการพัฒนาพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออกเข้าสู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือให้เป็นประตูใหม่เข้าสู่อินโดจีน ซึ่งแนวคิดและเงื่อนไขในการพัฒนาสามารถสรุปได้ดังนี้¹

2.5.1 เงื่อนไขและโอกาสใหม่ของอนุภาค เป็นสิ่งที่จะสนับสนุนให้ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทยเป็นประตูสำคัญต่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจกับอนุภาคจีนตอนใต้ และกลุ่มประเทศอินโดจีน ซึ่งเงื่อนไขและโอกาสใหม่มีดังนี้

1) ศักยภาพในการผลิตและการบริโภค ประเทศกลุ่มอินโดจีนและสาธารณรัฐประชาชนจีนตอนใต้ขณะนี้ได้กลายเป็นเขตเศรษฐกิจที่มีการเปลี่ยนพื้นฐานจากระบบตั้งคมนิยมมาเป็นระบบเปิดสู่ตลาดเสรี โดยเป็นตลาดที่มีประชากรจำนวนมากถึง 118 ล้านคน (สาธารณรัฐประชาชนจีนตอนใต้คือมณฑลยูนนาน 37 ล้านคน สาธารณรัฐตั้งคมนิยมเวียตนาม 68 ล้านคน กัมพูชาประชาธิปไตย 8.5 ล้านคน และสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว 4.2 ล้านคน)

2) ศักยภาพอันมหาศาลของแม่น้ำโขง ซึ่งเป็นลุ่มน้ำที่ใหญ่ที่สุดของโลกแห่งหนึ่ง จะมีบทบาทอย่างมากต่อการพัฒนาการเกษตร การประมง การพลังงาน และการขนส่งทางน้ำ เช่น ศักยภาพทางพลังงานสามารถจะผลิตกระแสไฟฟ้าได้ถึง 58,000 เมกกะวัตต์ ซึ่งปัจจุบันพัฒนาไปได้เพียงร้อยละ 1 เท่านั้น

3) ความเกือตู่ทางเศรษฐกิจซึ่งกันและกันอย่างดีในอนุภาคนี้ จะสร้างเสริมฐานะการแข่งขันกับนานาชาติได้ยิ่งขึ้น กล่าวคืออนุภาคนี้มีศักยภาพในการขยายตัวทางเศรษฐกิจสูงสุดของโลก โดยเฉพาะจีนตอนใต้ใน 2 - 3 ปีที่ผ่านมามีอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจเกินกว่าร้อยละ 12 ต่อปี ขณะที่ประเทศไทยในระยะ 5 ปีที่ผ่านมามีอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจเฉลี่ยเกือบร้อยละ 10 ต่อปี ส่วนประเทศในกลุ่มอินโดจีนและมณฑลยูนนานซึ่งเป็นอนุภาคที่มีศักยภาพของความมั่งคั่งทางทรัพยากรธรรมชาติและกำลังคนที่มีวินัยสูงนั้น สามารถจะนำมาสนับสนุนการพัฒนาอุตสาหกรรมที่ใช้แรงงานสูงเข้าแข่งขันในตลาดโลกต่อไปในอนาคต

¹ พิสิฎฐ ภัคเกษม, "แนวทางการพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือสู่อินโดจีน", ใน วารสารเศรษฐกิจและสังคม (กรุงเทพมหานคร : ฝ่ายสารสนเทศและเผยแพร่การพัฒนา, 2537), หน้า 23-26.

4) ปริมาณการค้าผ่านแดนในเขตอิทธิพลเงินบาท (Baht Zone) ได้ขยายตัวในอัตราสูง โดยเฉพาะการค้าระหว่างสาธารณรัฐประชาชนจีนตอนใต้ กับ สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม สหภาพพม่า และสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ทั้งนี้ปริมาณการค้าที่แท้จริงนั้นสูงกว่าของทางการมาก

5) ปริมาณการลงทุนของไทยและจากนานาชาติที่กำลังมุ่งสู่อินโดจีนได้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ซึ่งจะเป็นปัจจัยหลักในการบูรณะและฟื้นฟูเศรษฐกิจของอินโดจีนต่อไป เช่นเดียวกับการหลั่งไหลของเงินทุนต่างประเทศเข้าสู่ไทยในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา ที่เป็นปัจจัยสำคัญในการผลักดันให้ประเทศไทยมีอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจในระดับสูงกว่าร้อยละ 10 ต่อปี และมีบทบาทสำคัญต่อการปฏิรูปโครงสร้างอุตสาหกรรมและการส่งออกของไทยไปสู่ลักษณะประเทศอุตสาหกรรมใหม่ของเอเชีย

6) โอกาสการพึ่งพาแหล่งพลังงานจากประเทศกลุ่มอินโดจีนจะมีมากขึ้นในอนาคตอันใกล้นี้ โดยปัจจุบันไทยจะต้องนำเข้าพลังงานจากต่างประเทศถึงร้อยละ 60 และจะเพิ่มขึ้นเป็นถึงร้อยละ 70 ใน พ.ศ. 2543 จึงมีความจำเป็นที่ไทยจะต้องให้ความร่วมมือกับประเทศในกลุ่มอินโดจีน ที่มีศักยภาพของแม่น้ำโขงที่จะสามารถผลิตพลังกระแสไฟฟ้าได้ถึง 58,000 เมกกะวัตต์ ซึ่งสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวแห่งเดียว ก็มีศักยภาพการผลิตกระแสไฟฟ้าจากพลังน้ำได้ถึง 18,000 เมกกะวัตต์ (สูงกว่ากำลังผลิตติดตั้งของไทยทั้งหมดในปัจจุบัน) ซึ่งขณะนี้ได้ผลิตไปเพียง 195 เมกกะวัตต์ และส่งขายให้ไทยเป็นส่วนใหญ่

2.5.2 การกำหนดยุทธศาสตร์ในการพัฒนากลุ่มอนุภาคุ่มแม่น้ำโขง เพื่อให้เกิดการขยายความร่วมมือทางเศรษฐกิจในกลุ่มอนุภาคุ่มจึงได้มีการกำหนดอันดับความสำคัญและยุทธศาสตร์ในการพัฒนา ดังนี้

1) ระบบบริการพื้นฐานด้านการขนส่งเป็นเงื่อนไขที่สำคัญที่สุดของการพัฒนาอนุภาคุ่มนี้ ผลการสำรวจเบื้องต้นของธนาคารเพื่อการพัฒนาแห่งเอเชีย ได้เสนอแนวทางและโครงการพัฒนาระบบการขนส่งทางถนน รถไฟ ระบบขนส่งทางอากาศ และระบบขนส่งทางน้ำ เพื่อเชื่อมโยงสาธารณรัฐประชาชนจีนตอนใต้ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม กัมพูชาประชาธิปไตย และไทย ให้เข้าหากันอย่างเป็นระบบ มีโครงข่ายที่จะอำนวยความสะดวกต่อการค้าผ่านแดน การลงทุนเข้าสู่อินโดจีนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2) การพัฒนาพลังงานทั้งในระดับทวีปและระดับอนุภาคุ่ม เพื่อสนับสนุนการพัฒนาในสาขาอื่น ๆ ประเทศไทยจะมีบทบาทสำคัญเพราะจะเป็นผู้ต้องการนำเข้าพลังงานรายใหญ่ที่สุดจากกลุ่มอินโดจีน

3) การพัฒนาการค้าและการลงทุนข้ามแดน จากประเทศไทยไปสู่ประเทศกลุ่มอินโดจีนให้ขยายตัวอย่างรวดเร็ว ซึ่งยังขาดกฎเกณฑ์ ขั้นตอน และการกำกับควบคุมให้มีระเบียบและเป็นธรรมแก่ทั้ง 2 ฝ่าย แต่ทั้งนี้จะไม่ถึงขั้นรวมกลุ่มการค้าหรือ Trade Block เพราะการค้าในระบบตลาดเสรีที่มีการกำกับดูแลให้เป็นระเบียบเรียบร้อยเป็นสิ่งที่ถูกต้องและเหมาะสมที่สุด โดยมีมาตรการ

ปรับปรุงระบบภาษีศุลกากรและกฎเกณฑ์ทางการค้าผ่านแดนให้ดีขึ้น ทั้งนี้รวมถึงการกำหนดนโยบาย ราคา การควบคุมการแลกเปลี่ยนเงินตรา การจัดซื้อจัดหาและการปรับบทบาทของรัฐวิสาหกิจ ซึ่งยังมี อำนางการผูกขาดด้านการค้าอยู่มากในปัจจุบัน

4) การจัดรูปองค์กรระดับชาติ ที่จะประสานความร่วมมือทางเศรษฐกิจการค้า การลงทุน และการประสานโครงการบูรณะ การบริการพื้นฐานร่วมกันในอนุภาคนี้อีกไป ทั้งในแง่ของการ ประสานโครงการระดับทวิภาคีและการร่วมมือกับองค์กรระหว่างประเทศที่ให้ความช่วยเหลือในระดับ นานาชาติต่อไป

5) บทบาทภาคเอกชน ยุทธศาสตร์การพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือและบทบาท ของประเทศไทยต่อการพัฒนาบูรณะประเทศในกลุ่มอินโดจีนสู่สาธารณรัฐประชาชนจีนคอนได้นั้น จะ ต้องยอมรับความสำคัญของ "บทบาทภาคเอกชน" เป็นหลักสำคัญในการที่สร้างบรรยากาศทางธุรกิจที่ จะจูงใจให้ธุรกิจเอกชนเป็นแกนนำไปสู่การขยายการค้า การลงทุน การถ่ายทอดเทคโนโลยีเข้าสู่ ประเทศในอนุภาคนี้อีกไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากจะให้ธุรกิจภาคเอกชนเป็นแกนนำในการขยาย กิจการค้า การลงทุนไปสู่อุภาคนี้อีกไป ต้องมีการปรับปรุงระบบและระเบียบทางกฎหมาย และสร้างสิ่งแวดล้อม ที่จำเป็นต่อการเติบโตของธุรกิจภาคเอกชนให้มีความมั่นใจ ความปลอดภัย และการเคลื่อนย้าย ปัจจัยทางการเงินและผลตอบแทนทางการลงทุนได้อย่างเสรีมากขึ้น

2.5.3 แนวคิดเกี่ยวกับโครงการพัฒนาบริการพื้นฐานและมาตรการในการพัฒนาอนุภาคุ่ม น้ำโขง เป็นการนำยุทธศาสตร์ในการพัฒนาไปสู่ภาคปฏิบัติ ซึ่งโครงการต่าง ๆ ประกอบด้วย

1) โครงการพัฒนาระบบขนส่ง เชื่อมโยงชายฝั่งทะเลภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ กลุ่มประเทศอินโดจีน และสาธารณรัฐประชาชนจีนคอนได มีดังนี้

- โครงการพัฒนากอนเชื่อมโยระหว่างไทยกับมณฑลยูนนาน โดยเริ่มจากชายฝั่ง ทะเลภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เข้าสู่สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวและ มณฑลยูนนาน โดยใช้เส้นทางถนนจากนครราชสีมา - ขอนแก่น - อุดรธานี - หนองคาย ผ่านสะพาน มิตรภาพไทย - ลาวที่เวียงจันทน์ ไปสู่หลวงพระบาง พงสาลี และเข้าสู่มณฑลยูนนาน

- โครงการพัฒนาเส้นทางถนนจากนครพนมสู่เมืองวินห์ (Vinh) โดยผ่าน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวเข้าสู่เมืองวินห์ในสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม ระยะทาง 250 กิโลเมตร ซึ่งจะเป็นการเปิดภาคตะวันออกเฉียงเหนือออกสู่ทะเลจีนคอนไดโดยตรง โดยพิจารณา สร้างสะพานข้ามแม่น้ำโขงแห่งที่สองที่นครพนม ซึ่งทางรัฐบาลลาวเห็นชอบในหลักการที่จะพัฒนา เส้นทางออกสู่ท่าเรือเมืองวินห์ ซึ่งจะสั้นกว่าออกสู่แหลมฉบังถึงหนึ่งในสาม

- โครงการพัฒนาเส้นทางถนนจากมุกดาหารสู่เมืองคานัง โดยผ่านสาธารณรัฐ ประชาธิปไตยประชาชนลาวที่เมืองสุวรรณเขต และออกสู่ทะเลจีนคอนไดที่เมืองคานัง สาธารณรัฐ สังคมนิยมเวียดนาม โดยสร้างสะพานข้ามแม่น้ำโขงที่มุกดาหาร ซึ่งทางรัฐบาลลาวยังสงวนท่าทีใน เส้นทางนี้อยู่

- โครงการพัฒนาเส้นทางจากอรัญประเทศ - พนมเปญ - ไฮจิมีนห์ซิดี ระยะทาง 604 กิโลเมตร เชื่อมโยงไทย กัมพูชาประชาธิปไตย และสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามเข้าด้วยกัน ซึ่งรัฐบาลไทยกำลังให้ความช่วยเหลือก่อสร้างถนนจากอรัญประเทศถึงศรีโสภณ และคาดว่าจะขยายการก่อสร้างจากจุดนี้ไปสู่สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามตอนใต้ในไม่ช้านี้ ซึ่งจะสามารถเชื่อมโยงการติดต่อจากเส้นทางเศรษฐกิจจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างไปสู่สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามตอนใต้ ซึ่งมีเศรษฐกิจขยายตัวสูงได้โดยตรง

- โครงการถนนจากช่องเม็ก จังหวัดอุบลราชธานี ปากเซ(สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว) ตะเต็งครัง (กัมพูชาประชาธิปไตย) เข้าสู่ไฮจิมีนห์ซิดี (สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม) เป็นถนนเชื่อมโยง 4 ประเทศ ซึ่งขนานไปกับแม่น้ำโขงฝั่งตะวันออกเป็นแนวทางผ่านเมืองหลักต่าง ๆ ระยะทางประมาณ 140 กิโลเมตร โดยเหนืออำนาจประโยชน์ทางการค้าและการขนส่งให้แก่ประเทศที่ถนนนี้ผ่าน

- โครงการรถไฟสายอรัญประเทศ - พนมเปญ - ไฮจิมีนห์ซิดี ซึ่งมีเส้นทางเดิมระหว่างอรัญประเทศ - พนมเปญ แต่มีได้เปิดใช้งานเนื่องจากมีสภาพชำรุดมาก โดยควรพิจารณาโครงการย้ายจากพนมเปญไปยังไฮจิมีนห์ซิดีต่อไป นอกจากนั้นการก่อสร้างสะพานข้ามแม่น้ำโขงที่หนองคาย ซึ่งพร้อมที่จะวางรางรถไฟเชื่อมไปยังเวียงจันทน์ และอนาคตอาจจะขยายเชื่อมต่อไปถึงเมืองคุนหมิงในสาธารณรัฐประชาชนจีนตอนใต้

- โครงการปรับปรุงสนามบินในเมืองต่าง ๆ ได้แก่ หลวงพระบาง ปากเซ คุนหมิง พนมเปญ และเสียมเรียบ ให้สามารถรองรับเครื่องบินขนาดกลางเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือไปสู่วงการท่องเที่ยวใหม่ในอินโดจีน และสาธารณรัฐประชาชนจีนตอนใต้

- โครงการปรับปรุงร่องน้ำของแม่น้ำโขง ระหว่างมณฑลยูนนาน - สหภาพพม่า - สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เพื่ออำนวยความสะดวกการขนส่งด้วยเรือขนสินค้าขนาดใหญ่ต่อไป

2) โครงการร่วมมือพัฒนาพลังงาน ซึ่งได้มีการประเมินความต้องการ และทำแผนจัดหาพลังงานไว้แล้วมีโครงการที่ควรพิจารณาดำเนินการที่สำคัญ คือ

- โครงการสร้างเขื่อนไฟฟ้าพลังน้ำ ในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เพิ่มขึ้น (นอกจากน้ำจึม และเขื่อนที่สามารผลิตกระแสไฟฟ้าได้รวม 195 เมกกะวัตต์) ที่น้ำซง น้ำนาง และน้ำเทิน ซึ่งจะเพิ่มกำลังไฟฟ้าส่งออกให้แก่ไทยมากขึ้น แต่จะต้องลงทุนเพิ่มอีกมาก โดยเฉพาะโครงการน้ำเทินซึ่งจะต้องมีการกำหนดราคาขายไฟฟ้าที่คุ้มต่อการลงทุน

- โครงการสร้างเขื่อนในมณฑลยูนนานจำนวน 8 แห่ง ในแม่น้ำโขงซึ่งจะมีพลังงานเหลือพอที่จะขายให้ไทยได้ในอนาคต เพราะจะสามารถผลิตไฟฟ้าได้ถึง 14,810 เมกกะวัตต์ คาดว่าแล้วเสร็จหมดทุกโครงการใน พ.ศ. 2558

3) มาตรการส่งเสริมการค้าและการลงทุนในอนุภาค

- บริการทางการเงินและธนาคาร โดยการจัดระบบ Currency Clearing Arrangements ระหว่างประเทศในกลุ่มอินโดจีน และกับไทย

- การส่งเสริมการท่องเที่ยว เพื่อเป็นแหล่งรายได้เงินตราต่างประเทศ และส่งเสริมความเข้าใจอันดีต่อกัน โดยการปรับปรุงและการอำนวยความสะดวกในด้านต่าง ๆ คือ ระบบขนส่งทางอากาศ การฝึกภาษา การก่อสร้าง การขอวีซ่า ใบอนุญาตเดินทางชั่วคราว ระยะเวลาการนำเที่ยวเข้าไปในพื้นที่ และกฎหมายต่าง ๆ

- การปรับปรุงกฎหมายส่งเสริมการลงทุนของประเทศกลุ่มอินโดจีน รวมถึงการแก้ปัญหาภาษีซ้อน ระบบอัตราแลกเปลี่ยนและระบบการกำหนดราคาซื้อขายบริการสาธารณูปโภค โดยเฉพาะค่ากระแสไฟฟ้าควรจะได้มีการดำเนินการอย่างเร่งด่วน

2.6 แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวระหว่างไทยและอินโดจีน

จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7 (พ.ศ.2535-2539) ที่สนับสนุนการค้าและบริการของภาค โดยเฉพาะด้านการท่องเที่ยวแหล่งประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรมไทยที่จะเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวระดับโลกในประเทศใกล้เคียง จึงได้มีการศึกษาเพื่อหาแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวระหว่างไทยและอินโดจีน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ทราบถึงศักยภาพของทรัพยากรการท่องเที่ยวของจังหวัดชายแดนของประเทศไทยที่เชื่อมกับเขตของประเทศอินโดจีน และศึกษาความเป็นไปได้ที่จะผนวกทรัพยากรการท่องเที่ยวของประเทศเหล่านี้เข้าด้วยกัน¹ การศึกษาดังกล่าวได้เสนอเครือข่ายเชื่อมโยงของทรัพยากรการท่องเที่ยวอินโดจีน ซึ่งสรุปได้ดังนี้

1) เส้นทางท่องเที่ยวสู่ฮานอย เริ่มจากกรุงเทพมหานคร ผ่านจังหวัดเลย อุตรธานี หนองคาย เข้าสู่นครเวียงจันทน์ ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และสิ้นสุดที่เมืองฮานอย ประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม

2) เส้นทางนครพนม-ท่าแขก-สกลนคร เริ่มจากกรุงเทพมหานคร ผ่านจังหวัดนครพนม เข้าสู่เมืองท่าแขก ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และสุดทางที่จังหวัดสกลนคร

3) เส้นทางเชื่อมต่อกับทะเลจีนใต้ (อุบลราชธานี-คานัง) เริ่มจากกรุงเทพมหานคร ผ่านจังหวัดอุบลราชธานี และอำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี เข้าสู่เมืองจำปาศักดิ์ ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เมืองคานัง และสุดทางที่เมืองเว้ ประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม

¹ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คณะเศรษฐศาสตร์, แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวระหว่างไทยและอินโดจีน (กรุงเทพมหานคร:คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2536) หน้า 3-6 ถึง 3-26.

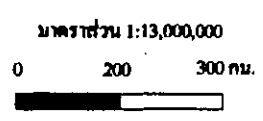

การวางแผนการใช้ที่ดินเมืองศูนย์กลางสู่อินโดจีน:
กรณีศึกษา ขุมชนเมืองอุบลราชธานี-วารินชำราบ

แผนที่
2.1

① ถนนสายราชภัฏพระนคร-วันออก - ตุนาน	③ ถนนสายช่องเม็ก - โซจิมินท์จิติ
② ถนนสายนครพนม - วินท์	⑥ ทางรถไฟสายอุฎฎประเทศ - โซจิมินท์จิติ
④ ถนนสายบุคคทาพร - คานัง	⑦ โครงการปรับปรุงถนนหิน
⑤ ถนนสายอุฎฎประเทศ - โซจิมินท์จิติ	⑧ โครงการปรับปรุงช่องทางน้ำไหล

แสดง
แนวคิดโครงการพัฒนาระบบขนส่ง

4) เส้นทางวัฒนธรรมเขมร เริ่มจากกรุงเทพมหานคร ผ่านจังหวัดนครนายก ปราจีนบุรี อำเภอรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว เข้าสู่เมืองเสียมเรียบ ประเทศกัมพูชาประชาธิปไตย กลับเข้าประเทศไทยที่จังหวัดศรีสะเกษ ผ่านจังหวัดสุรินทร์ บุรีรัมย์ และสุดทางที่นครราชสีมา

5) เส้นทางกรุงเทพมหานคร-พนมเปญ เริ่มจากกรุงเทพมหานคร ผ่านจังหวัดนครนายก ปราจีนบุรี อำเภอรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว เข้าสู่เมืองเสียมเรียบ ประเทศกัมพูชาประชาธิปไตย และสุดทางที่กรุงพนมเปญ

6) เส้นทางสู่ปากแม่น้ำโขง (อุบลราชธานี-โฮจิมินห์ซิตี้) เริ่มจากกรุงเทพมหานคร ผ่านจังหวัดอุบลราชธานี และอำเภอโขงเจียม เข้าสู่เมืองจำปาศักดิ์ ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เมืองโฮจิมินห์ เมืองอุซุ และสุดทางที่เมืองวงเคา ของประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม

7) เส้นทางเวียงจันทน์-หนองคาย เริ่มจากกรุงเทพมหานคร เข้าสู่เมืองเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และกลับเข้าสู่จังหวัดหนองคาย

2.7 สรุป

การเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ทางการเมืองและเศรษฐกิจของโลก โดยการหันมาติดต่อกับการค้าและการลงทุนกับประเทศต่าง ๆ ของประเทศในกลุ่มอินโดจีนและสาธารณรัฐประชาชนจีนตอนใต้ ซึ่งมีศักยภาพในการผลิต การบริโภค ตลอดจนทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ ได้ทำให้อุภูมิภาคใกล้เคียง คือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยมีโอกาสที่จะเป็นศูนย์กลาง และประตูค่าน้ำสู่การพัฒนาในอินโดจีน โดยการให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนด้านการพัฒนา การค้า การท่องเที่ยว กับประเทศในกลุ่มอินโดจีน ทั้งนี้ได้มีการกำหนดยุทธศาสตร์ในการพัฒนาโดยให้ความสำคัญต่อระบบบริการพื้นฐานด้านการคมนาคมขนส่ง เป็นอันดับแรก รองลงไปคือการพัฒนาพลังงาน การค้าการลงทุนข้ามแดน และการให้เอกชนมีบทบาทในการพัฒนา การพัฒนาในด้านต่าง ๆ เหล่านี้จะเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ชุมชนต่าง ๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีโอกาสได้รับผลจากการพัฒนาทำให้เกิดการขยายตัวของกิจกรรมทางการค้า การท่องเที่ยว และโดยที่ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539) ได้กำหนดให้จังหวัดอุบลราชธานีเป็นเมืองศูนย์กลางความเจริญ และสนับสนุนการค้าการบริการของภาค ชุมชนเมืองอุบลราชธานี-วารินชำราบจึงมีบทบาทสำคัญในการรองรับกิจกรรมทางเศรษฐกิจต่าง ๆ ที่เกิดจากการพัฒนาในภูมิภาค และการกระจายความเจริญออกไปยังพื้นที่ใกล้เคียง ซึ่งในอนาคตต่อไปจะทำการศึกษาสภาพทั่วไป และศักยภาพในการพัฒนาของประเทศในกลุ่มอินโดจีน เพื่อให้ทราบถึงบทบาทของการพัฒนาในกลุ่มประเทศอินโดจีนที่มีต่อการพัฒนาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ